

■ **احمد شاکری**

ایام بهمن ماه و پیروزی انقلاب اسلامی معمولاً با طرح سوال‌هایی درباره نمود انقلاب اسلامی در هنر و ادبیات همراه است. گرچه چنین انتظاری از ادبیات خاصه ادبیات داستانی کاملاً بجا و متوقع است، اما می‌توان پرسش را از حیث دیگری نیز مطرح کرد، با این توضیح که حرکت‌های بزرگ اجتماعی که مردم را با خود همراه و تأثیر عمومی ایجاد می‌کنند، بیش از تأمین موضوع برای ادبیات اهمیت دارد و با آن نسبت برقرار می‌کنند. این نسبت به فراخور وقایع اجتماعی، گسترده‌گی، عمق و میزان تغییریی که به وجود می‌آورد، می‌تواند متفاوت باشد. پس در تحلیل نسبت‌یافتگی وقایع بزرگ اجتماعی با ادبیات و برای فهم دامنه این تأثیر باید پاراز گوشه‌های موضوعی مطابق آن واقعه فرات گذاشت.
تلفی عمومی و اولیه‌ای که از ادبیات و پذیرش آن از انقلاب اسلامی وجود دارد، این است که انقلاب اسلامی را روایت کند. این کار طبعاً به تولید گونه‌ای خاص از داستان به عنوان داستان انقلاب اسلامی خواهد انجامید، یعنی داستانی که به وقایع منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی بینجامد. گرچه اهالی نظر در شمول این گونه به برهه‌های تاریخی اتفاق نظر ندارند، بنابراین این سؤال مطرح است که آیا ادبیات داستانی انقلاب اسلامی دقیقاً چه بازه زمانی را در بر می‌گیرد و آیا با پیروزی انقلاب اسلامی موضوع «انقلاب» تمام شده محسوب می‌شود؟ اما حیثیت دیگری که می‌تواند تصویر دقیق‌تری از نسبت انقلاب اسلامی و ادبیات داستانی به دست دهد، نسبت ظرف و مظلوف نیست. اینگونه نیست که گمان کنیم قالب‌های داستانی چون رمان همانند ظرفی هستند که انتظار می‌رود مظلوف یا موضوع، حوادث و وقایع انقلاب اسلامی در آن با از سوی آن روایت شود. از این حیثیت، با پیروزی انقلاب اسلامی ما وارد فضا و اتمسفر جدیدی به نام دوره انقلاب اسلامی شده‌ایم. دوره حاکمیت جمهوری اسلامی و ادبیات در این دوره متأثر از این تحول بوده است، چه در باره انقلاب اسلامی بنویسد یا درباره هر موضوع دیگری روایت کند. در نتیجه ادبیات داستانی تحت تأثیر این دگرگونی در هر گونه‌ای که روایت کند، متأثر از انقلاب

اسلامی است. این تأثیر ممکن است در قالب انتخاب شخصیت، انتخاب موقعیت، انتخاب موضوع، انتخاب مضمون، انتخاب حوادث یا حتی انتخاب تکنیک و زبان داستان باشد.

ادبیات در معنای دقیق کلمه نمود و ظهور مبانی در متن و بطن جامعه است. داستان بر اساس مفاهیم و شعارها نوشته نمی‌شود بلکه ماده خام خود را از جامعه و تجربیات محقق می‌گیرد، به همین دلیل است که وقایع بزرگ منبع غنی و تمام‌نشدنی تجربی در اختیار داستان قرار می‌دهند

نمای نزدیک

فرهنگی

فرهنگی ۰۶۰۸۸۵۲۳

نگاهی نقادانه به ادبیات داستانی انقلاب اسلامی

«شعاری شدن» چالش بزرگ داستان انقلاب

تقسیمات فرمی را لحاظ کنیم. روشن است که انقلاب اسلامی یکسری روساخت‌ها و یکسری زیرساخت‌هایی دارد. سطح و عمقی دارد که اینها در یک رتبه و اولویت نیستند. عمق و مبانی انقلاب اسلامی همان امور مقوم و معنی بخش و تشخیص بخش انقلاب اسلامی هستند. اینها زیرساخت هستند و رونما بر این زیرساخت‌ها استوار است، اما ادبیات داستانی با زبان خاص و شیوه روایی‌اش با کدام سطح مواجه می‌شود؟ در نگاه نخست به نظر می‌رسد ادبیات داستانی توجه به امر جزئی دارد. توجه به عالم خارج دارد. ادبیات داستانی همانند مقاله به امر کلی و انتزاعی نمی‌پردازد. نویسنده مختار است شخصیت، واقعه، موقعیت، مکان و زمان داستان را خود انتخاب

کند. اوست که با این انتخاب‌ها معانی را در داستان خود پرورش می‌دهد و درونما به‌های داستانی را می‌سازد، بنابراین بسته به طیفی از شخصیت‌ها که با مبانی انقلاب اسلامی نسبت برقرار کرده و برخی در نقطه‌ای دور تر و برخی نزدیک‌تر یا برخی در جهت مقابل این مبانی و انعکاس مبانی در کردارهای جزئی شخصیت‌ها محقق می‌شود. حال این اصل را در کنار واقعیت دیگر تاریخی قرار دهیم که بر اساس آن، جامعه چه در مرحله تحقق انقلاب اسلامی و چه در دوره پس از پیروزی انقلاب اسلامی طیفی از کنشگران هم‌عقیده و غیر هم‌عقیده، هم‌سلیقه و غیرهم‌سلیقه را به خود دیده است. اگر بخواهیم تجسم مبانی انقلاب اسلامی و استواری و عدم‌انحراف از آن را ترسیم کنیم، شخصیت‌های برجسته‌ای را می‌توانیم نام ببریم که در رأس آن حضرت امام خمینی(قدس سره) و مقام معظم رهبری قرار دارند، اما به هر میزان از این قله‌ها فاصله بگیریم، طیف سلیق و رنگ‌ها افزوده و متکثر می‌شود. اینجا مسئله‌ای که پدید می‌آید، این است که انتخاب شخصیت داستانی نقش مهمی در انتقال مبانی انقلاب اسلامی خواهد داشت، البته نقش قالب‌های داستانی نیز در این زمینه پررنگ است. به عنوان مثال جهان متکثر موسع عمیق زمان، طبعاً شخصیت‌های متنوع‌تر و کنش‌های متعددی را می‌تواند نمایش دهد و ظرفیت‌هایش برای انتقال مبانی انقلاب اسلامی بیشتر خواهد بود.

■ **ماده خام داستان از جامعه می‌آید**

نکته دیگری که در این باره وجود دارد، دوره‌های زمانی است که جامعه ایران اسلامی پس از پیروزی انقلاب اسلامی به خود دیده است. ادبیات در معنای دقیق کلمه نمود و ظهور مبانی در متن و بطن جامعه است. داستان بر اساس مفاهیم و شعارها نوشته نمی‌شود بلکه ماده خام خود را از جامعه و تجربیات محقق می‌گیرد، به همین دلیل است که وقایع بزرگ منبع غنی و تمام‌نشدنی تجربی در اختیار داستان قرار می‌دهند. حال باید دید آیا جامعه اعم از دولت و مردم در طول چهل و چند سال گذشته به لحاظ شدت و ضعف در یک نسبت با مبانی انقلاب اسلامی بوده‌اند یا با طیفی از نسبت‌ها مواجه

شعر

در آیین اختتامیه هجدهمین جشنواره بین‌المللی شعر فجر عنوان شد

جشنواره بین‌المللی شعر بلوچ برگزار می‌شود

در هجدهمین دوره جشنواره بین‌المللی شعر فجر، ۲ هزار و ۶۲۶عنوان کتاب چاپ اول سال ۱۴۰۱ در پنج بخش: شعر کلاسیک، شعر نو، محاوره، کودک و نوجوان و «در باره شعر» که اختصاص به نقد و پژوهش‌های ادبی‌سی دارد، مورد ارزیابی و داوری قرار گرفت

نمای نزدیک

به همه استان‌ها تسری یافته و در تمام استودیه‌های تلویزیونی مراکز استانی صداوسیما کشور شب شعر به شکل مسابقه شعر بین برگزیدگان استانی برگزار شده است و ۳۰برنامه ویژه با حضور ۶۴شاعر در شب‌های ماه رمضان از شب‌که ۴در معرض دید عموم قرار می‌گیرد. اولین بار است که ما جشنواره شعر فجر را به خانه‌های مردم می‌بریم، تلویزیونی شدن جشنواره ایده آقای علی محمد مؤدب بود که خوشبختانه اجرایی شد.

قزوه سپس بیانیه هیئت علمی هجدهمین جشنواره شعر فجر را به شرح زیر برای حاضران قرائت کرد:

«به خداوند صاحب کتاب قزوه عنوان کرد: ادبیات به عنوان عالی‌ترین شکل بیان احساس، زبان جان و آیینه روح است. ادب، پایلی است که برقراری ارتباط با انسان‌های دیگر را به دلپذیرترین صورت آن ممکن می‌سازد. برگزاری جشنواره بین‌المللی شعر فجر کوششی است قابل ستایش برای فرزوان نگه‌داشتن متضعل شعر، پاسداشت زبان و ادبیات پارسی و تکریم و تعظیم شعر و شاعران که وارثان آب و خرد و روشنی‌اند.

شعر فجر این فرصت را برای شاعران پارسی‌زبان فراهم می‌کند که تلاش کنند بیش از پیش در جست‌وجوی تصویر روشنی از خویش و همچنین میراث‌دار شایسته‌ای برای کشورمان چون سنایی، فردوسی، عطار، مولانا، حافظ، سعدی و بسیاری دیگر از شاعران مسلمان این مرز و بوم باشند. در هجدهمین دوره جشنواره بین‌المللی شعر فجر، ۲هزار۶۴۶عنوان کتاب چاپ اول سال ۱۴۰۱ در پنج بخش: شعر کلاسیک، شعر نو، محاوره، کودک و نوجوان و «در باره شعر» که اختصاص به نقد و پژوهش‌های ادبی دارد، مورد ارزیابی و داوری قرار گرفت.

شعر در فرهنگ ایرانی نقش بیستازی دارد و هویت ملی جامعه ما با شعر و ادب گره خورده است. جشنواره شعر را تنها برای تجلیل از شعرا برگزار نمی‌کنیم بلکه هدف آن تجلیل و ترویج این هنر بی‌همتای کشورمان است.

■ ■ ■

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در آیین اختتامیه هجدهمین جشنواره بین‌المللی شعر فجر گفت: ما به دنبال برگزاری جشنواره‌های بین‌المللی برای شعر بلوچی و عربی هستیم. هر چند زبان هویتی ما زبان فارسی است و این زبان نماد هویت ملی ماست، اما در کنار آن به زبان‌ها و گویش‌های محلی هم توجه داریم.

مهدی اسماعیلی در ادامه عنوان کرد: خدا را شاکریم که امروز هجدهمین جشنواره شعر فجر در محفل استادان و ادبا در حال برگزاری است و این از خوشبختی و توفیق من و همکارانم است که در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی امکان خدمتگزاری به اصحاب ارزشمند شعر و ادب فارسی فراهم شده است.

وی افزود: به فضل خدا امسال جشنواره بین‌المللی شعر فجر بسیار فاخر برگزار شد و نسبت به گذشته کاملاً رشد کمی و کیفی پیدا کرد.
انتظار که اطلاع پیدا کردم بیش از ۲هزار و ۶۰۰اثر به دبیرخانه رسیده بود. در این دوره اندیشمندان و برجستگان شعر معاصر فارسی در داوری با دبیری علیرضا قزوه حضور داشتند.

اسماعیلی ادامه داد: علیرضا قزوه از مفخر ادب معاصر ماست و در این دوره زحمت بسیاری کشید و این جشنواره را به رویدادی مهم در سازمان صداوسیما و مراکز استان‌ها با حوزه اثرگذاری بالا تبدیل کرد. محافل جشنواره در استان‌ها برگزار خواهد شد و در ماه آتی بخش ایی شعر را خواهیم داشت.

■ **هدف تجلیل و تکریم از هنر ملی ایرانی است**

وزیر فرهنگ و ار‌شاد اسلامی در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به برنامه‌های این وزارتخانه در حوزه ادبیات فارسی گفت: ما در وزارتخانه بنای تکریم اهالی شعر و ادب را داریم و پارسی‌سال علی‌محمد مؤدب را به عنوان دستیار وزیر در امور شعر انتخاب کردیم و شورای شعر وزارتخانه تأسیس شد. همچنین این امکان ایجاد شد که در حوزه موسیقی نزدیک بیشتری با شعر ایجاد شود و وزارتخانه سند موسیقی را به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رساند که بخش مهم آن شعر و ترانه است. وی اضافه کرد: شعر در فرهنگ ایرانی نقش بیستازی دارد و هویت ملی جامعه ما با شعر و ادب گره خورده است. عمده مفخر ما از جمله رودکی، سعدی و فردوسی از این حوزه شعر هستند. شعر به زبان حکمت و اخلاق تبدیل شده است و ما باید نظام آموزشی‌مان را انقدر تحول دهیم تا شعر جای بیشتری پیدا کند و انسجام زبانی مان را تحکیم یابد.
کودکان و فرزندان ما باید بتوانند به خوبی شاهنامه را بخوانند و بوستان و گلستان سعدی را قرائت کنند. دیگر در چه متونی می‌توان مجموعه‌های غنی اخلاقی و حکمی مثل بوستان و گلستان را پیدا کرد؟ ما امروزه در عرصه زبان با تهدیدات زیادی مواجه هستیم و امیدوارم با

قزوه در ادامه توضیح داد: چاپ و انتشار ۱۹۱۳ عنوان مجموعه شعر در قالب‌های کلاسیک و نیمایی و سپید و محاوره حکایت از گرایش بیشتر شاعران هم روزگار ما- به خصوص شاعران جوان- به قالب‌های امروزی دارد. از نظر کیفی، خلاقیت‌ها و نوآوری‌های متعادل فرمی، ساختاری و زبانی در شعر شاعران امروز- به خصوص در قالب‌های نو- قابل تأمل و بررسی است، البته در پارهای از آثار، ضعف و تزلزل ساختاری، زبانی و موسیقایی مشهود است که می‌توان با برگزاری دوره‌های آموزشی و جلسات نقد از پیشروی این آسیب پیشگیری کرد. در حوزه شعر سنتی تلاش برای مضمون‌یابی‌های جدید و دریافت‌های نو و متفکرانه از جهان هستی قابل ستایش است.

شعر کودک و نوجوان نیز همچون ادوار پیشین به رغم بلوغ و بلندی کیفی و مضمونی، برای رشد و شکوفایی نیازمند توجه جدی است که باید از سوی پژوهشگران دغدغه‌مند این حوزه مورد واکاوی قرار گیرد. در نهایت هیئت داوران هجدهمین جشنواره بین‌المللی شعر فجر، با مطالعه دقیق و همه‌جانبه، تبادل نظر و گفت‌وگو و دقت نظری شایسته در خصوص یکایک آثار- طی چند مرحله داوری- آثاری چند را شایسته‌احراز عنوان آثار برتر دانستند، اما باید متذکر شد که این گزینش‌ها هرگز به معنای نفی توانمندی‌ها و قابلیت‌های ادبی دیگر عزیزان نیست.

■ **تکریم از مقام استاد زکریا اخلاقی**

بخشی از آیین اختتامیه سه برگداشت حجت‌الاسلام والمسلمین زکریا اخلاقی اختصاص داشت. ابتدا مستندی درباره این شاعر گرانقدر پیش شد و در ادامه مصطفی محدثی خراسانی درباره او به سخن نشست. وی در بخشی از این سخنان گفت: استاد زکریا اخلاقی یک شاعر تمام‌عيار است و اطلاعات گسترده و عمیقی در شئون مختلف دارد. او می‌تواند آگاهی‌هایی را در لحظه خلق اثر به شعر تبدیل کند. وی در ادامه از زکریا اخلاقی به عنوان یک چهره تأثیر گذار و باندیشه عمیق و مضامین زلال و سرشار اسنایی یاد کرد و گفت: دین آثار او در این سال‌ها من را به آن لفظ حکیم ارجاع می‌داد که در گذشته به شاعری که بااطلاعات عمیق و در شقوق مختلف بهرمند از ذوق و طبع روان است و نیز از طرف دیگر توانمند بر عناصر مختلف شعر از ذهن گرفته تا زبان و موسیقی و نهایتاً آن ناخودآگاه است که تمام این آگاهی‌ها را در لحظه خلق اثر به شکل هنرمندهانه‌ای تبدیل به شعر می‌کند و تا اعماق جان نفوذ می‌کند، اطلاق می‌کردیم.

حجت‌الاسلام زکریا اخلاقی نیز از همه برگزار کنندگان جشنواره شعر فجر تشکر کرد و گفت: شرم‌ندام که اثری نداشته‌م و ندارم که شایسته این تجلیل باشد، سپس محمدمهدی اسماعیلی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، یاسر احمدوند معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، علی رضضانی مدیر عامل خانه کتاب و ادبیات ایران و سایر مدیران فرهنگی کشور هدایایی را به استاد اخلاقی اهدا کرده و استاد اخلاق و همسرش را به عنایت عالیات دعوت کردند. همچنین از این شاعر انقلاب‌اجازه گرفته شد یکی از کتابخانه‌های عمومی شهر یزد به نام او نامگذاری شود.

کتاب

در رونمایی کتاب «فرار» مطرح شد

اسرای عراقی بیش از ۶۰کتاب نوشته‌اند

کتاب «فرار» با حضور راویان خاطرات و اهالی فرهنگ و کتاب در فرهنگسرای امید رونمایی شد.

مرتضی سرهنگی، مدیر دفتر ادبیات و هنر مقاومت حوزه هنری در مراسم رونمایی از کتاب فرار که با حضور راویان خاطرات و اهالی فرهنگ و کتاب در فرهنگسرای امید برگزار شد، گفت: اسیران، افسران و درجه‌داران عراقی در ایران بیش از ۶۰عنوان کتاب نوشته و به چاپ رسانده‌اند، اتفاقی که شاید در هیچ جای دنیا رخ نداده باشد. همه این کتاب‌ها حاصل این پیام هستند که ما از ایرانی‌ها پوزش می‌خواهیم که به کشور شان حمله کردیم و خرابی به بار آوردیم. بسیاری از این افراد دلیلی برای حضور در جنگ نداشتند.

وی در ادامه گفت: مردم و ارتش به خوبی از این اسیران عراقی نگهداری کردند. اسارت اساساً سخت است، اما ما اسارت را برای عراقی‌ها سخت نکردیم. اسیران عراقی مدیون پزشکان، پرستاران و ارتش ما هستند. جالب است بدانید همین رفتار نیک باعث شد در جریان تبادل اسرا، ۵هزار نفر از این اسرا به عراق برگردند و ایران را برای زندگی انتخاب کنند.

سرهنگ اصغر عزیز، رئیس کمیسیون تبادل اسرای عراقی نیز در سخنانی گفت: صدور منشور نگهداری اسیران از سوی امام خمینی (ره) باعث شد نگهداری از اسیران سست و سسو بگیرد چراکه امام خمینی(ره) در این منشور تأکید داشتند: باید با رفتار خود طعم شیرین اسلام را بر آن‌ها بچشائید. این اتفاق افتاد و ما نتیجه آن را در جایی دیدیم که برای مثال اگر اسیری در بیمارستان، بهیشت زهرا یا نماز جمعه از اتوبوس جامی ماند، خودش به مسئولان اطلاع می‌داد و به اردوگاه برمی‌گشت. نگهداری از اسرا در ایران فقط فیزیکی نبود بلکه انواع آموزش‌ها و مهارت‌ها به آنها ارائه می‌شد.

در پایان این مراسم، مرتضی سرهنگی، اصغر عزیز، پروانه دوستی و نسربین ساداتیان (نویسنده کتاب) با حضور روی سن از کتاب فرار رونمایی کردند.